

Grammatikens plats i sva-ämnet?

För att få ett godkänt betyg i skolämnet svenska som andraspråk krävs det en hel del grundläggande språkkunskaper. Grammatik är ett exempel på ett kunskapsområde som förutsätts implicit i kunskapskraven för åk 9. Frågan är:

- Ska sva-ämnet innehålla grammatikundervisning?
- Vilken är i så fall dess funktion och hur ska den bedrivas?

Grammatik ingick från början inte i projektet *Intensivsvenskans* specialåtgärder. Behovet av att särskilt uppmärksamma och konkretisera grammatikens plats i sva-ämnet har vuxit fram under det första implementeringsåret – genom projektgruppens kontinuerliga närvaro på skolorna, i klassrummen och i samtal med lärare och elever i deras vardag. Eleverna vill ha mer och tydligare grammatikundervisning och lärarna efterfrågar metoder och undervisningsexempel. Därutöver visar internationell forskning att undervisning i grammatik också understödjer och stimulerar elevernas utveckling av analytisk förmåga och vetenskapligt tänkande – två aspekter som blir alltmer framträdande i kursplaner och ämnesplaner ju högre upp i skolan man kommer.

Tre förhållningssätt till grammatikundervisning

I klassrummen har vi kunnat urskilja tre huvudsakliga förhållningssätt eller ingångar till grammatikundervisning i sva-ämnet: texttypsbaserad grammatik, elevbaserad grammatik och systembaserad grammatik.

texttypsbaserad grammatik	elevbaserad grammatik	systembaserad grammatik
<ul style="list-style-type: none"> • grammatik som resurs för olika texttyper • inget eget system • inget metaspråk 	<ul style="list-style-type: none"> • individanpassat • visst metaspråk • otydligt system • fragmenterad 	<ul style="list-style-type: none"> • grammatik som system • metaspråk • grammatik som resurs i den egna produktionen

De tre inriktningarna har alla har sina för- och nackdelar och det ska betonas att en lärare i sin undervisningspraktik ofta inkluderar två eller tre av inriktningarna – dock i olika utsträckning.

Den texttypsbaserade grammatikundervisningen har sin grund i genrep pedagogiken. Denna undervisning kretsar kring texttyper och den grammatik som aktualiseras i och med textskapande aktiviteter. En fördel som ofta framhålls är att grammatiken blir kontextualiserad och får en mening i ett större sammanhang. En nackdel är dock att eleverna inte alltid får verktyg att urskilja den systematiska delen av grammatiken som existerar oberoende av texttyp.

Den elevbaserade grammatikundervisningen bygger på elevernas egen text- och talproduktion i klassrummet samt på deras frågor i stunden. En fördel med ett sådant angreppssätt är att det är elevernas egna frågor som styr. En nackdel är att det kan bli fragmentariskt och slumpartat vilket innehåll som tas upp och inte. Det ställer också höga krav både på elevernas förmåga att ställa frågor om grammatik och på lärarens förmåga att i stunden göra något av en enskild elevs fråga som alla elever i klassrummet kan ha nytta av.

Den systembaserade grammatikundervisningen låter det grammatiska ämnesinnehållet träda fram i egen rätt. En fördel med att avsätta särskilda lektioner eller delar av lektioner till grammatikövningar och systematiska genomgångar är att både ämnesområdet grammatik och språkets regelbundenheter oavsett texttyp synliggörs för eleverna. Dessutom kan väl genomtänkta grammatikövningar användas för att utveckla elevernas förmåga att arbeta vetenskapligt genom träning i att sortera och organisera språkliga data för att lösa problem och i nästa steg kunna generalisera. Vi har också sett att många av de nyanlända eleverna blir hjälpta av att få koncentrera sig på en sak i taget (här: en viss del av grammatiken). En risk med förhållningssättet är att det kan bli allt för mycket fokus på kontextlösa grammatikövningar.

Pedagogiska reflektioner

Vi har noterat att det i regel finns goda insikter hos sva-lärare om att arbeta med text också innebär arbete med grammatiska resurser. För att till exempel skriva en jämförande text behöver eleverna lära sig den grammatik och de ord och uttryck som behövs för att formulera sig jämförande, och för att skriva en argumenterande text behövs kännedom om orsaksbisatser och ordföljd i både huvudsats och bisats. Det finns alltså en stor medvetenhet om kopplingen mellan text och grammatik, och denna koppling skrivs också fram i både kursplaner och bedömningsmaterial. Däremot ges inte alltid eleverna möjlighet att tillägna sig denna grammatiska medvetenhet på ett systematiskt sätt. Elever i tonåren är kognitivt mogna och många elever efterfrågar förståelse av svenskans struktur. *Intensivsvenska* arbetar för att nå en balans mellan de tre förhållningssätten i varje sva-lärares undervisningspraktik, i ett organisatoriskt, innehållsligt och pedagogiskt perspektiv. Eftersom vi har identifierat en lucka när det gäller den systembaserade grammatikundervisningen satsar vi extra på att framhålla den, vid sidan av de andra inriktningarna. Vi gör det dels genom att uppmuntra att särskild tid avsätts till systembaserad grammatikundervisning, dels genom att i samarbete med lärare ta fram lämpliga övningar för heterogena elevgrupper.